

OMUL ȘI MITUL
ÎN SECOLUL 21

DE ACEEAȘI AUTOARE

- * *Petru Dumitriu*, București, Editura Bestseller;
- * *Literatura română ca Pat al lui Procust. Cazul Petru Dumitriu*, București, Editura Victor;
- * *Imagologia regăsită. Tipuri imagologice în context istoric*, București, Editura Bestseller;
- * Coautoare împreună cu Cristian Tiberiu Popescu la *Inițierea în splendoare /roman/*, Editura Tracus Arte/RAO, 2013/2014
- * Coautoare împreună cu Cristian Tiberiu Popescu la *Inițierea în splendoare /piesă de teatru/*, Publicis.
- * Coautoare împreună cu Cristian Tiberiu Popescu la *Dumnezeirea între așa și altfel. Antropologia cuantică*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2015

OTILIA SÎRBU

OMUL ȘI MITUL
ÎN SECOLUL 21

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2015

Colecția RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SÎRBU, OTILIA

Omul și mitul în secolul 21 / Otilia Sîrbu. - București :

Editura Universitară, 2015

Bibliogr.

ISBN 978-606-28-0159-5

82

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062801595

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2015

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

I. Introducere. Justificări creative	13
PARTEA I	13
I. INTRODUCERE. JUSTIFICĂRI CREATIVE	15
1. Dimensiunea întregului	16
2. Pașii siguri ai inexistentului moment „zero”	18
3. Omul arhaic	19
4. „Legile” omului arhaic	21
5. Homo religiosus. Intre sacru și profan	30
II. ARHETIPUL	37
1. Straturile psihice	37
2. Arhetipul și sinele	38
3. Zurück zu Jung	43
4. Între Sine și Ego	49
5. Imaginația, punctul de început	55
6. Imaginația, arhetip și speranță	57
7. Tragismul clipei	62

III. MITUL, DEFINIȚII, ABORDĂRI	65
IV. DRUMUL SPRE MIT	85
1. Omul de început	85
2. „Spațiul” omului de început	88
3. Homo religiosus	90
4. Conștiința sacrului	93
5. Realitatea sacrului	95
6. Confirmarea sacrului	97
V. MIT ȘI CONȘTIINȚĂ	103
1. Focalizarea interioară. Raportul omului cu sinele	103
2. Realitatea conștiinței	105
3. Multidimensionalitatea conștiinței	110
4. Raționalismul – mit diurnic?	116
5. Simbolul, între necesitate și aspirație. Calea spre nemurire	117
6. Conștiința, în datele prezentului	118
PARTEA A II-A	127
I. ÎNTRE DOUĂ LUMI..	129
II. SECOLUL 20	137
III. SECOLUL 21	145
1. Religia secolului 21	148
2. Prezentul și viitorul secolului 21	163

IV. MITOLOGII. MITUL, O ȘANSĂ A PREZENTULUI NOSTRU	171
V. MITUL, CONȘTIINȚA MITICĂ ÎNTRE PREZENT, NECESITATE ȘI UTOPIE	187
VI. CONȘTIINȚA MITICĂ	201
VII. CONSTRUIREA FIINȚEI NOI	205
1. Mitul, o cale spre împăcare	208
BIBLIOGRAFIE	211

Motto:

„Dimineața el se înalță din marea nocturnă a inconștientului și privește lumea cea largă și strălucitoare desfășurată înaintea sa pe o întindere ce sporește treptat cu cât urcă mai mult pe firmament. Pe întinderea aceasta a câmpului său de acțiune, determinată de propria-i înălțare, soarele își va descoperi semnificația; va vedea momentul de atingere a culmii și cea mai largă răspândire posibilă a binefacerilor sale, precum și țelul lui. Cu această încredințare, soarele își continuă cursul către zenitul nevăzut – nevăzut pentru că viața sa e unică și individuală, iar punctul culminant nu putea fi calculat dinainte. În momentul amiezii, începe coborârea. Iar coborârea înseamnă inversiunea tuturor idealurilor și valorilor care fuseseră îndrăgite dimineața. Soarele intră în contradicție cu sine însuși. E ca și cum s-ar retrage în razele sale, în loc să le emită. Lumina și căldura descresc și în cele din urmă dispar...!¹

¹ Michel Cazenave, *Experiența interioară*, București, Editura Humanitas, 1999, p. 11.

* * *

Să furăm timpul Universului, să-l prindem în palmele noastre și să-l dăruim celuiilalt, seamănului nostru, oriunde s-ar afla. Drept răspuns, Universul nu ne va pedepsi, ci ne va dărui clipa sa veșnică făcându-ne stăpânii deplini ai destinelor noastre menite a fi trăite în Lumină.

* * *

„Puterea iubirii a ceea ce este.”... Puterea iubirii a ceea ce suntem...

* * *

„Un gând este inofensiv atât timp cât nu îl credem – scrie *Byron Katie*. Nu gândurile noastre, ci atașamentul nostru față de gândurile noastre ne cauzează suferința. Atașamentul de un gând înseamnă să credem că este real, fără a investiga. Un crez este un gând de care ne-am atașat, deseori ani de zile. Majoritatea oamenilor cred că sunt ceea ce gândurile lor le spun că sunt. Într-o zi am observat că nu eu respiram, eram respirată.

După aceea am observat, spre uimirea mea, că nu eu gândeam, că de fapt eram gândită și că gândirea nu este personală. Te trezești dimineața și îți spui: „Cred că azi nu voi gândi”? Este prea târziu, deja gândești! Gândurile doar apar. Vin din nimic și se duc în nimic, ca norii care trec pe cerul pustiu. Vin ca să treacă, nu să rămână. Nu există niciun rău în ele, până nu ne atașăm de ele ca și cum ar fi reale”.

Nimeni nu a fost capabil să-și controleze gândirea, cu toate astea, unii pot spune povestea despre cum și-au oprit gândurile. Nu le dau drumul gândurilor mele, le primesc cu înțelegere. Atunci ele îmi dau drumul mie. Gândurile sunt ca o briză, sau ca frunzele într-un copac, sau ca picături de ploaie care cad. Apar ca atare, iar prin investigare, putem deveni prieteni cu ele. Te-ai certa cu o picătură de ploaie? Picăturile nu sunt personale și nici gândurile. O dată ce un concept este primit cu înțelegere, următoarea dată când apare îl vei găsi interesant. Ceea ce era un coșmar, acum este doar interesant. Următoarea dată când apare, s-ar putea să-l vezi ca amuzant. Următoarea dată s-ar putea să nici nu-l mai observi.

„Aceasta este puterea iubirii a ceea ce este” – încheie *Byron Katie prin sintagma căreia, folosind-o ca motto, i-am adăugat o replică, deloc malițioasă.*

PARTEA I

I. INTRODUCERE. JUSTIFICĂRI CREATIVE

Renunțând la mit, renunțăm la dreptul nostru de a ști să facem față necunoscutului, la dreptul de a-l întâmpina cum se cuvine...

Strigătul meu se identifică cu *amiaza-mare*, cu deplinătatea ei. Nu cu timpul dimineții, căci ar părea însemnele unui chiot adresat zorilor incerți, nici cu timpul serii sau al nopții, pentru a nu fi luat drept un urlat sau un țipăt de uimire. Nu, îmi doresc să fiu în miezul amiezii, când soarele, deja prins în plinătatea solstițiului de vară, m-ar putea răpi cotidianului sfâșietor și reda acelui timp de început. Amiaza este rana deschisă a zilei. O rană adânc sfâșiată de prea mult cotidian. Soarele, la solstițiu, o vede și nu se îndură de ea. O sfârtecă neiertând-o. Amiaza în suferința ei nu se poate elibera de atâta durere decât fugind departe, departe... În timpul de început când nu suferea de nimic.

Mă voi încumeta la o analiză a *cotidianului ars* și a *cotidianului magic*² în încercarea de redescoperire a

² Am introdus inițial sintagma *cotidian ars/cotidian magic* în romanul *Inițierea în splendoare* (București, Editura Tracus Arte/RAO, 2013/2014, autori: Otilia Sîrbu și Cristian Tiberiu Popescu.

sacralului prin acceptul profanului, prin reîntoarcerea la sufletele noastre, spre ce a fost fundamental dăruit în ele. Reîntâlnirea cu acel timp, în care alte ființe atât de asemănătoare nouă, celor de astăzi, conștiente de părțile neostenite ale zilei, dar și de cele odihnitoare nocturne, știau nu numai să se lase învăluite în ele, ci să și redescopere știința neștiută a dimensiunii lor întregi, cuvenite. Dimensiunea întregului în deplinătatea lui.

1. Dimensiunea întregului

Deschiderea în fața cosmosului a fost un prim gest al ființei umane. Gestul revelației, al uimirii depline. Misterul permanenței sale limitate măsurate în raport cu cea a Universului, trăirea propriei sale istorii într-un timp non-istoric, certitudinea anotimpurilor, succesiunea nopților și a zilelor, a lunii și a soarelui - toate acestea și multe altele i-au oferit ființei umane deschiderea spre transcendență. Prin toate aceste revelații, din plenitudinea lor revărsată asupra sinelui său s-a născut miracolul descoperirii existenței ființei umane, a propriei sale ființe. Din prea multă uimire, omul de început a dorit să-și desăvârșească darurile primite nu doar prin vorbe, ci prin cuvinte sincere adresate Dumnezeului său dar și Universului care îl întâmpina altfel, știindu-i taina. Prin trăiri nemaștiute până atunci dăruite din preaplinul sufletului său reîntors spre Lumină.

„Cea dintâi datorie a omului este cea dintâi pildă a lui Dumnezeu: cosmizarea sa – este de părere Mircea Eliade. Este adevărat că numai Dumnezeu poate crea;

dar orice om este capabil de a ordona, ritma și însufleți această creație. Creșterea și împlinirea nu sunt posibile decât prin cosmizare. Calea aceasta nu însemnează decât redescoperirea ritmului care ne poate armoniza cu tot ceea ce este concret și unic în afara noastră, precum dansul ne armonizează cu muzica izvorâtă din noi; e sensul care amplifică valoarea experienței noastre, care poate instaura o ierarhie în anarhia conștiinței, fără a suprima sau refuza, a ignora sau a renunța, nu însemnează nimic. Cealaltă cale e ispititoare: a înțelege toate aceste experiențe haotice, a le rânduie organic, a le cosmiza³”.

Acest sens al cosmizării, în convingere eliadiană, este unul singur, și anume redescoperirea bucuriei existenței, justificată prin toate datele sale: „Cea dintâi și singura esențială datorie a omului este caritatea, adică o neobosită justificare a bucuriei existenței. A face din viața ta și cunoașterea ta o permanentă bucurie – în pofida tuturor mizeriilor, și întunecimilor, și păcatelor, și neputințelor, și dezamăgirilor – iată o datorie cu adevărat virilă, o datorie a omului și a omeniei din tine. Cred că binele se justifică și se recunoaște prin bucurie. Cred că binele este însăși structura unei omenii pe care o așteptăm. Cred că cel mai mare păcat contra umanității este tristețea disperată ridicată la valoarea supremă a spiritualității”.

³ Mircea Eliade, *Solilocvii*, București, Editura Humanitas, 2008, p.18.

Să fie oare binele justificarea sacrului tangibil? Să fie oare tristețea și durerea valabile doar în profan?

Spre aceste date uitate, ignorate, ironizate, apreciate în același timp, se îndreaptă cercetarea noastră, în încercarea de a le argumenta, analiza, contrazice chiar. Toate acestea, într-un singur scop: de a aduce, readuce ființei umane, prezentului din ea, o cunoaștere conștientă a ceea ce este ea, ființa umană, în plenitudinea ei. A ceea ce ar putea fi. Printr-un raport corect, cât mai apropiat de adevărul care „strunește” viața spre lumină, spre faptă, spre dăruire. Adevărul Universului nostru.

2. Pașii siguri ai inexistentului moment „zero”

Ceea ce îl diferențiază pe omul arhaic, de început, de cel actual, modern, este în primul rând realitatea fenomenului de constrângere. Realitate „aplicată” și extrem de evidentă acum în „modernitate” și în ceea ce a fost premergător ei. *Constrângerea* e un fapt determinant, de impunere a unor date nepotrivite stării inițiale, firești. E ceea ce se întâmplă omului actual, ceea ce-și impune de multe ori omul prezentului dar și al trecutului său imediat. Starea de constrângere este acea stare considerată, autoconsiderată, pe cât de rațională, pe atât de binemeritată. Comparând, observăm o mare diferență față de omul arhaic, de început, care nu se supunea acestor date. Felul său de a fi, conștient, îl determina pe omul de început, arhaic

să trăiască împlinindu-și propria sa istorie. O trăia constrâns doar de legile naturii, în timp ce omul modern, actual caută să trăiască istoria de cele multe ori în afara sa. Supus stării de constrângere ca stare rațională dar și umană, ca temei al unor acțiuni pe care și le dorește a fi reazemul construcției sale interioare și exterioare, omul prezentului pierde astfel, de cele mai multe ori, propria stare firească de înțelegere a esenței sale umane.

3. Omul arhaic

Dex-ul definește *arhaicul* ca pe ceva care „aparține sau este caracteristic unor vremuri extrem de îndepărtate, din trecut. Foarte vechi, ieșit din uz; primitiv, străvechi, vechi”. Raportându-ne la această definiție, percepem totul sau aproape tot ce aparține unei epoci îndepărtate, învechite *ca primitiv*. Aceasta este o primă eroare. Scapă de cele mai multe ori de sub analiză, prin această manieră, „primitivismul” prezentului, al cotidianului nostru, al multor gesturi „străvechi” care au darul de a reaminti de arhaicul înstăpânit în noi.

Revenind la „termenii” care ne interesează în această lucrare, și anume omul arhaic și omul modern, căutăm a evita eroarea de început amintită mai sus încercând să-i dăm fiecăruia ceea ce se cuvine. Privind dinspre prezent spre trecut, părem a fi avantajați în multe feluri. Distanțați temporal, părem a fi superiori, sau cel puțin așa credem prin datele prezentului nostru în raport cu oricare predecesor (cu atât mai mult cu omul arhaic).

Carl Gustav Jung constată ca primă diferență esențială dintre cei doi (omul arhaic și omul modern) realitatea *premisei*⁴. Fiecare din cei doi, în concepția medicului psiholog elvețian, sunt diferiți datorită sau din cauza premisei. Tot ceea ce constituie ordinea unuia poate fi haosul celuilalt. Ce îi unește și ce îi diferențiază?

Ne-am putea reîntoarce, pentru o primă explicație la opinia lui Lévi-Bruhl⁵, autoritate incontestabilă în domeniul psihologiei primitive. El subliniază diferența dintre „l'état prélogique” și realitatea conștiinței noastre. Lévi-Bruhl este uimit de faptul că omul primitiv trece peste experiențe grăitoare negând propriile lor cauze, neînțelegându-le, poate sau ignorându-le întru totul.

„Dacă am fi și noi, ca și el, convinși de existența vrăjitorilor sau a unor forțe misterioase, în aceeași măsură în care suntem convinși de așa-numitele cauze naturale, atunci concluzia sa ni s-ar părea întru totul logică. Într-adevăr, omul primitiv nu este nici mai logic, nici mai puțin logic decât noi. Doar premisa lui este diferită”, conchide Jung. Premisa diferă, deci. Pentru noi, cei de astăzi ca și de ieri, cauza oricărui lucru poate fi de înțeles și explicat. Jung își justifică argumentul prin exemplul arderii unei case. Ea a luat foc de la trăsnet - își explică omul actual - în timp ce pentru omul primitiv cauza poate fi o vrăjitorie sau un

⁴ C.G. Jung, *Civilizația în tranziție*, trad. rom. Adela și Christina Ștefănescu, în *Opere complete*, vol 10, București, Editura Trei, p. 86.

⁵ Lucien Lévy-Bruhl, *La mentalité primitive*, Paris: Les Presses universitaires de France. Collection Bibliothèque de philosophie contemporaine. Première édition, 1922, p. 12.